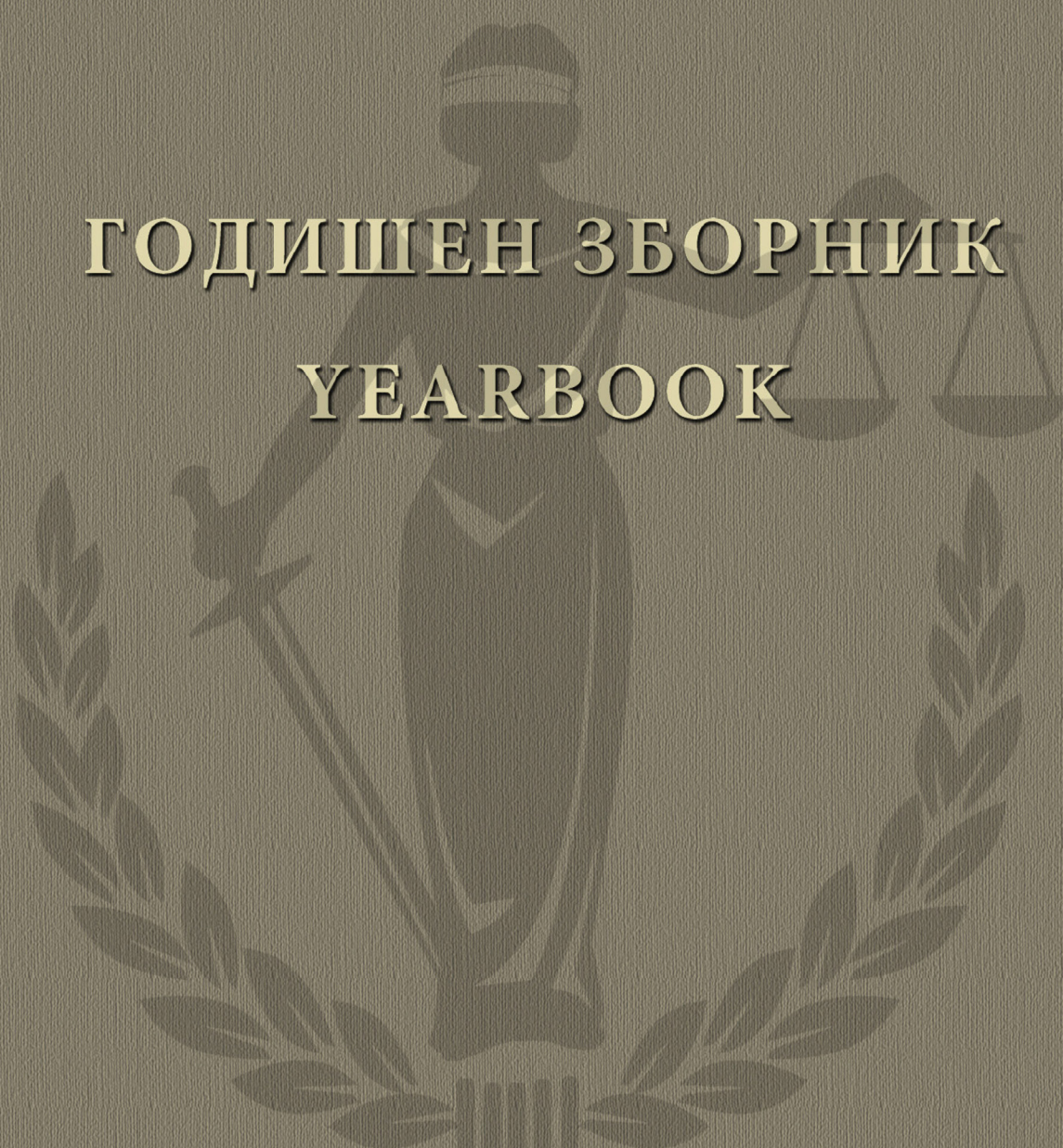

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-8713

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

ГОДИНА 11

VOLUME XI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF LAW

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-8713

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2021**

**YEARBOOK
2021**

ГОДИНА 11

VOLUME XI

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот

Проф. д-р Олга Кошевалиска
For the publisher:
Assoc. prof. Olga Koshevaliska, Ph.D

Издавачки совет

Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Проф. д-р Јован Ананиев
Проф. д-р Ана Никодиновска Крстевска

Editorial board

Prof. Blažo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph.D.
Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Меѓународен програмски комитет

Проф. Д-р Јован Ананиев,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Р. Македонија
Проф. Д-р Јадранка Денкова,
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Р. Македонија
Проф. Д-р Жан Пол Ленер,
Универзитет на Луксембург, Луксембург
Проф. Д-р Аленка Верболе,
Универзитет на Љубљана, Словенија
Проф. Татјана Петровна Суспицина,
Московска Правна Академија, Русија
Проф. Габриела Белова,
Југозападен Универзитет
„Неофит Рилски“ - Бугарија

International Editorial board

Prof. Jovan Ananiev, Ph. D,
Goce Delcev University - Shtip
Prof. Jadranka Denkova, Ph. D,
Goce Delcev University - Shtip
Prof. Jean Paul Lehnrs, Ph. D,
University of Luxembourg
Prof. Alenka Verbole, Ph. D,
University of Ljubljana
Prof. Tatjana Petrovna Suspiciina,
Moscow State Law Academy
Prof. Gabriela Belova,
South West University
“Neofit Rilski” - Bulgaria

Редакциски одбор

Проф. д-р Јован Ананиев
Проф. д-р Ана Никодиновска Крстевска
Проф. д-р Борка Тушевска Гавриловиќ

Editorial staff

Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D.
Prof. Borka Tuševska Gavrilovikj, Ph. D

Главен уредник

Проф. д-р Олга Кошевалиска

Managing editor

Assoc. prof. Olga Koshevaliska, Ph.D

Одговорен уредник

Проф. д-р Ана Никодиновска Крстевска

Editor in chief

Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Јазично уредување

Весна Ристова
(македонски јазик)

Language editor

Vesna Ristova
(Macedonian)

Техничко уредување

Славе Димитров

Technical editor

Slave Dimitrov

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Štip
Faculty of Law
Krste Misirkov 10-A.,
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА

ЕЛЕНА МАКСИМОВА БИО-БИБЛИОГРАФИЈА НА ДОЦ. АЛЕКСАНДРА РОГЛЕВА.....	7
НИКОЛА АМБАРКОВ КРИЗАТА НА ПАРЛАМЕНТАРИЗМОТ И ПАРЛАМЕНТАРНАТА ДЕМОКРАТИЈА ВО ДЕЛТОНСКА БОСНА – ЕДЕН ОСВРТ ВО ПРЕДВЕЧЕРИЕТО НА 30-ГОДИШНИНАТА ОД НЕЗАВИСНОСТА НА БИХ	11
АПАСИЕВ ДИМИТАР CORPVS IVRIS CIVILIS ROMANI контроверзите при создавањето на Јустинијановата кодификација	21
АТАНАСОВСКА-ЦВЕТКОВИЌ АНЕТА РИМСКИОТ ЕМРТИО - VENDITIO (ДОГОВОР ЗА КУПОПРОДАЖБА) ВО ФРАНЦУСКИОТ CODE CIVILE ОД 1804 ГОДИНА	31
ЛЕНКОВА ЈАДРАНКА, АНАНИЕВ ЈОВАН и МАЈХОШЕВ АНДОН УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ИНСПЕКЦИСКИОТ СОВЕТ ЗА ЕФИКАСНИ ИНСПЕКЦИСКИ СЛУЖБИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА	41
ЃОРЃИЕВА ДИЈАНА, СТОИЛЕВА ЗОРИЦА и ЃОРЃИОСКА ЕМИЛИЈА МЕСТОТО НА ГРАЃАНСКОТО ПРОЦЕСНО ПРАВО ВО СИСТЕМОТ НА ПРАВОТО НИЗ ПРИЗМАТА НА ФИЛОЗОФСКИТЕ ПРИСТАПИ ЗА ПРОУЧУВАЊЕ НА ПРАВОТО	51
ЗДРАВЕВА АНА и ПАНЕВ КРИСТИЈАН СТАТУС НА ИНФЛУЕНСЕРИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРАВЕН СИСТЕМ	59
ЈОСИФОВИЌ ИВИЦА ЕВРОПСКИОТ НАЛОГ ЗА АПСЕЊЕ И УСЛОВИТЕ ЗА ПРИТВОР VIS-À-VIS ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА: СЛУЧАЈОТ DOROVANTU	67
МАЈХОШЕВ АНДОН ИЗВОРИ НА ПРАВОТО НА ИНДУСТРИСКИ ОДНОСИ ОД МЕЃУНАРОДНО ПОТЕКЛО	77
ПОПОСКА ВЕСНА УПОТРЕБАТА НА СИЛА ВО МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО И ОДГОВОРОТ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ЗАКОНОДАВСТВА ВО КОНТЕКСТ НА СОВРЕМЕНИТЕ БЕЗБЕДНОСНИ ЗАКАНИ	87
ТОДОРОВА БИЛЈАНА ПАНДЕМИЈАТА КОВИД-19 И ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ПАРИЧНИ НАДОМЕСТОЦИ ОД ЗАДОЛЖИТЕЛНО ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ	93
ЧОБАНОВ МАРИО INCOTERMS РЕГУЛАТИВИТЕ ЗА МЕЃУНАРОДНА ТРГОВИЈА: ПРАВНО И ЕКОНОМСКО ГЛЕДИШТЕ	99
ШУТОВА МИЛИЦА ПРАВНОТО ДЕЈСТВО НА ОДЛУКАТА ПО ПРЕТХОДНОТО ПРАШАЊЕ ВО СУДСКИТЕ ПОСТАПКИ	107
ŠUTOVA MILICA THE CONCEPT OF THE PREVIOUS QUESTIONS IN ACCORDANCE WITH THE MACEDONIAN LAW AND PRACTICES	117

**ЕВРОПСКИОТ НАЛОГ ЗА АПСЕЊЕ И УСЛОВИТЕ ЗА ПРИТВОР VIS-À-VIS
ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА: СЛУЧАЈОТ *DOROBANTU***

Апстракт: Трудот има за цел да ја прикаже применливоста на Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) во правниот поредок на ЕУ, која е предмет на научна анализа и дебата, особено откако релевантноста на основните права во правниот поредок на ЕУ е експлицитно нагласена од Судот на правдата на Европската Унија (СПЕУ). ЕУ не е (или барем сèуште) страна на Конвенцијата, ефектите од ЕКЧП во Правото на ЕУ се индиректни по природа, служат како извор на инспирација за општите принципи на Правото на ЕУ и се поклопуваат со Повелбата на ЕУ на основните права во бројни случаи. Трудот ја разработува пресудата во случајот *Dorobantu* кој се однесува на Рамковната одлука за Европскиот налог за апсење и условите за притвор преку повреда на членот 4 од Повелбата за основните права на ЕУ, но со директно повикување и примена на судската пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) во поглед на член 3 од ЕКЧП. Како што се забележува од трудот, СПЕУ вовеле нов начин за примена на судската пракса на ЕСЧП, кое според авторот се движи подалеку од досега применетиот метод на Судот.

Клучни зборови: *Европски налог за апсење, ЕСЧП, притвор, услови.*

JOSIFOVIK IVICA²

**THE EUROPEAN ARREST WARRANT AND DETENTION CONDITIONS VIS-À-VIS
THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS: THE *DOROBANTU* CASE**

Abstract: The paper aims to elaborate the applicability of the European Convention on Human Rights (ECHR) in the EU legal order, which is the subject of scientific analysis and debate, especially since the relevance of fundamental rights in the EU legal order has been explicitly emphasized by the Court of Justice of the European Union (CJEU). The EU is not (or at least not yet) a party to the Convention; the effects of the ECHR on the EU Law are indirect in nature, serve as a source of inspiration for the general principles of the EU Law and coincide with the EU Charter of Fundamental Rights in a number of cases. The paper elaborates the judgment in the *Dorobantu* case concerning the European Framework Decision on the arrest warrant and the conditions of detention in violation of Article 4 of the EU Charter of Fundamental Rights, but with direct reference to and application of the case law of the European Court of Human Rights (ECtHR) with regard to Article 3 of the ECHR. As can be seen from the paper, the CJEU introduced a new way of applying the case law of the ECtHR, which according to the author goes beyond the method applied by the Court so far.

Keywords: *European Arrest Warrant, ECtHR, detention, conditions*

1. ВОВЕД

Правниот поредок на Европската Унија (ЕУ) претставува супранационален правен поредок *sui generis*, одделен од меѓународното и националното право. Во рамките на овој правен поредок, заштитата на основните права зазема значајно место: врз основа на член 6 од Договорот за Европската унија (ДЕУ), како составен дел од Договорот од Лисабон, заштитата на основните слободи и права на човекот во рамки на ЕУ е изградена врз три постулати: прво, Повелбата за основните права на Европската унија; второ, пристапувањето на ЕУ кон Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП); и трето, општите принципи на правото на ЕУ засновани врз ЕКЧП и заедничките уставни традиции на државите-членки. Понатаму, мислењето 2/13 на Судот на правдата на Европската Унија (СПЕУ) кое се однесува на можноста од пристапување на ЕУ кон ЕКЧП, упатува на неспоилвост на примарното право на ЕУ со нејзиното пристапување кон

¹ Авторот е редовен професор на Правен факултет, Универзитет “Гоце Делчев” – Штип, ivica.josivofik@ugd.edu.mk

² The author is full professor at the Faculty of Law; University “Goce Delcev”-Stip, ivica.josivofik@ugd.edu.mk

ЕКЧП.³ Ова не влијае на улогата на ЕКЧП и јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) кои од самата ЕУ се сметаат како „извори на инспирација“ на општите принципи на правото на ЕУ. Меѓутоа, во случајот *Dorobantu (C-128/18)*, СПЕУ воведо нов метод на примена на правото на ЕКЧП, кој го надминува досега применетиот метод.

ЕКЧП (во која се членки сите држави-членки на ЕУ) – одамна игра важна улога во архитектурата на основните права на ЕУ: од 1970 тите, од СПЕУ се повикува како важен извор на инспирација за општите принципи на Правото на ЕУ и со оглед на фактот дека Повелбата на ЕУ доби правна обврзувачка сила во 2009 година преку Договорот од Лисабон, нејзиното значење не може да се прецени: СПЕУ се потпираше на ЕКЧП и на судската практика на ЕСЧП (заедно со заедничките уставни традиции на државите-членки) со децении како насоки за развој на сопствената јуриспруденција за основните права како напишани принципи на правото на ЕУ, концепт кој беше признат и поддржан со заедничка декларација на Европскиот парламент, Советот и Комисијата во 1977 година.

Она што сепак може да се смета за нов е методот со кој СПЕУ воведо директна примена на член 3 од ЕКЧП, толкуван преку пресудата на ЕСЧП во случајот *Muršić v. Croatia*.⁴ Интересно е што пресудата не ги споменува општите принципи на Правото на ЕУ и не се однесува на нејзината сопствена судска пракса во врска со тоа како ЕКЧП може да има индиректна важност во Правото на ЕУ. Во случајот *Dorobantu*, СПЕУ не виде причина да ги упатува општите принципи на правото на ЕУ како посредник преку кој ЕКЧП може да има ефект во правниот поредок на ЕУ.

На 15 октомври 2019 година, големиот совет на Судот на правдата на Европската Унија (СПЕУ) ја донесе пресудата C-128/18 во случајот *Dumitru-Tudor Dorobantu v. the Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg* која се однесува на толкување на член 4 од Повелбата за основните права на Европската Унија и Рамковната одлука 2002/584/ЈНА за Европскиот налог за апсење (РОЕНА) и Рамковната одлука 2009/299/ЈНА која се однесува на постапките за предавање меѓу државите-членки.⁵ СПЕУ ја искористи можноста да ги разјасни принципите и стандардите што треба да ги применуваат судските власти на извршување при одлучувањето дали ќе го одбијат извршувањето на Европскиот налог за апсење (ЕНА) заради тешките услови на притвор во државата-членка која го издава. Апликантот е романски државјанин со престој во Хамбург, Германија.

2. ПОСТАПКА ПРЕД ДОМАШЕН СУД

Без да се навлегува во фактите на случајот, истиот е продолжение и потврда на пресудата на големиот совет на СПЕУ во случајот *Aranyosi and Căldăraru* од 5 април 2016 година која се однесува на условите за притвор кога постои опасност од реален ризик засегнатото лице да биде подложено на нехуман или понижувачки третман.⁶

Во суштинска смисла, случајот се однесува околу основите за одбивање на извршувањето на Европскиот налог за апсење (ЕНА). Во врска со ова, тој спаѓа во редот на случаи доставени од СПЕУ во последниве години во врска со ограничувањата на извршувањето на ЕНА поради основните проблеми и владеењето на правото, и треба да се анализира и оценува од таа гледна точка.

Случајот се однесува на извршувањето на ЕНА од страна на Вишиот регионален суд на Хамбург издадено од романски суд во однос на романски државјанин заради спроведување на кривична постапка во поглед на кривични дела поврзани со фалсификување и имотни деликти. Германскиот суд што треба да го спроведе извршувањето, имајќи ја предвид пресудата во случајот *Aranyosi and Căldăraru* на СПЕУ, започна постапка за утврдување дали има недостатоци во условите за притвор во државата-издавач на ЕНА, што можат да бидат системски или генерализирани, или кои можат да влијаат на одредени групи на луѓе или одредени места на притвор и, второ, дали има значителни основи за да се верува дека засегнатото лице ќе биде изложено на реален ризик од нехуман или понижувачки третман заради условите според кои постои намера лицето да биде задржано во таа држава.

³ Јосифовиќ И. (2020). *Правда и внатрешни работи на Европската унија*, Универзитет Гоце Делчев, Штип, стр. 364.

⁴ Judgment of the European Court of Human Rights. (2016). *Muršić v. Croatia*. Application no. 7334/13, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167483>.

⁵ Judgment of the Court of Justice of the European Union (2019). *Dumitru-Tudor Dorobantu. Request for a preliminary ruling from the Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg*. Case C-128/18. ECLI:EU:C:2019:857.

⁶ Јосифовиќ И. (2019). *Европскиот налог за апсење и заштитата на фундаменталните права: познатата пресуда во случајот Aranyosi and Căldăraru*, Шеста меѓународна научна конференција „Општествени промени во глобалниот свет“, Зборник на трудови, Универзитет Гоце Делчев – Штип, Правен факултет, стр. 311-323.

Германскиот суд се повикал, меѓу другото, и на релевантни пресуди на ЕСЧП, според кои биле утврдени системски и генерализирани недостатоци во условите за притвор Романија. Сепак, германскиот суд, исто така, ги земал предвид и информациите доставени од романскиот суд кој го издал ЕНА и романското министерство за правда и конечно заклучи дека предавањето на засегащото лице е легално и оправдано, бидејќи условите за притвор се подобри во државата-издавач на ЕНА и бидејќи, во меѓувреме, биле спроведени некои мерки со цел да се компензираат притворените лица за недостаток на личен простор. Надлежниот суд, исто така го зема предвид и ставот на креаторите на РОЕНА и потребата од заштита на принципот на неказниност, дека доколку се одбие извршувањето на ЕНА, делата извршени од засегащото лице ќе останат неказнети, што е спротивно на ефикасноста на судската соработка во кривичната материја.

Вишиот регионален суд го одобрил предавањето на засегащото лице кое требало да стапи во сила откако истото лице ќе ја издржи казната затвор која му е изречена во Германија како резултат на други сторени кривични дела. Меѓутоа, откако бил ослободен, засегащото лице поднесува уставна жалба до Федералниот уставен суд против наредбата за предавање донесена од Вишиот регионален суд со барање таквата наредба да биде укината. Федералниот уставен суд позитивно одговара на ова барање и ги отфрла наредбите на Вишиот регионален суд во Хамбург и тоа поради три причини: прво, повредено е правото на засегащото лице да биде сослушан од суд или трибунал основан во согласност со законот утврден во основниот германски закон; второ, критериумите применети од судот во Хамбург при проценката на условите за притвор во Романија не се експлицитно прифатени од ЕСЧП како фактори способни да компензираат за намалување на личниот простор што им е на располагање на притворените лица и трето, ниту СПЕУ ниту ЕСЧП немаат претходно донесено одлука за релевантноста на критериумите кои се однесуваат на соработката во кривичната материја на ниво на ЕУ и за потребата да се избегне неказниност за сторителите како фактори релевантни за одлучување за извршување на ЕНА. Од овие причини, Федералниот уставен суд го врати случајот на судот во Хамбург.

3. ПОДНЕСУВАЊЕ НА СЛУЧАЈОТ ПРЕД СПЕУ

Следејќи ги упатствата, вишиот регионален суд утврдил дека прашањата покренати пред него се однесуваат на правото на ЕУ и за таа цел покренува постапка по претходно одлучување пред СПЕУ за да се утврдат барањата што произлегуваат од член 4 од Повелбата на ЕУ (што одговара на член 3 од ЕКЧП: слобода за тортура или друго нечовечко или понижувачко постапување, што вклучува лоши затворски услови според судската пракса) во однос на условите за притвор во државата-членка издавач на ЕНА и критериумите што треба да се користат при проценка дали тие барања се исполнети, особено во согласност со пресудата во случајот *Aranyosi and Căldăraru*.

Сомневајќи се во условите за притвор на кои би бил подложен апликантот доколку се извршат ЕНА, утврдено според стандардите во правото на ЕУ и во ЕКЧП, Вишиот регионален суд на 8 февруари 2018 година се обрати до СПЕУ преку поднесување на неколку прашања (со повеќе потпрашања), чии одговори би помогнале во решавањето на предметот пред домашниот суд, согласно принципот на поделени функции меѓу СПЕУ и националните судови и еднообразна примена на правото на ЕУ. Упатените прашања со повеќе потпрашања се однесуваат на:

1. Во контекст на Рамковната одлука 2002/584, кои се минималните стандарди за условите за притвор потребни според член 4 од Повелбата?
  - a) Конкретно, дали постои, според правото на ЕУ „апсолутна“ минимална граница во поглед на големината на просторијата во која е сместено лицето кое е лишено од слобода, согласно која употребата на просториите под таа граница секогаш ќе претставува повреда на членот 4 од Повелбата?
    - i. Кога се одредува индивидуалниот дел од просторијата во која е сместено лицето кое е лишено од слобода, дали е важно дали станува збор за еднокреветна или повеќекреветна просторија?
    - ii. Кога се пресметува големината на просторијата во која е сместено лицето лишено од слобода, дали треба да се одземе површината што ја зафаќа мебелот (кревет, гардероба и сл.)?
    - iii. Кои се можните инфраструктурни предуслови, релевантни за прашањето за усогласеност на условите за лишување од слобода со правото на ЕУ? Која е потенцијалната важност на директниот (или само индиректниот) отворен пристап од просторијата, на пример, санитарни или други простории и снабдување со ладна и топла вода, греење, осветлување итн.?
  - b) Колку се важни различните „казнено-поправни системи“ за оваа проценка, односно различното време на отворање на просторијата и различниот опсег на слобода на движење во затворската установа?

- с) Дали може да се земат предвид правните и организациските подобрувања во државата-членка издавач (воведување на систем на омбудсман, воспоставување судови за извршување казни, итн.)?
2. Според кои критериуми треба да се оценат условите за лишување од слобода во однос на основните права гарантирани со правото на ЕУ? До кој степен овие критериуми влијаат врз толкувањето на терминот „реална опасност“ во рамките на значењето на пресудата во случајот *Aranyosi and Căldăraru* од 5 април 2016 година?
- а) Дали правосудните органи на државата-членка извршител се овластени во тој поглед да вршат неограничен надзор на условите за лишување од слобода во државата-членка издавач или мора да се ограничат само на набљудување на очигледните недостатоци?
- б) Ако одговарајќи на првото прашање, судот заклучи дека постојат „апсолутни“ барања според правото на ЕУ за условите на лишување од слобода: дали неисполнувањето на тие минимални услови значи неможност за каква било проценка, така што секогаш постои „вистинска опасност“ која забранува предавање или државата-членка извршител сепак може да спроведе проценка? Притоа, дали може да се земат предвид аспекти како што се обезбедување правна помош меѓу државите-членки, ефективност на европската кривична правда и принципите на меѓусебна доверба и признавање? “

Во суштина, овие прашања се однесуваат на начинот на кој судскиот орган на извршување треба да процени дали да го одбие извршувањето на ЕНА врз основа на тешките услови на притвор. Детално, околу четири главни прашања:

- прво, Вишиот регионален суд на Хамбург побара насоки за „степенот и обемот на проценка што судскиот орган на извршување ... мора да го преземе со цел да процени дали по предавањето ... засегнатото лице ќе има реален ризик да биде подложено на нечовечки или понижувачки третман, во смисла на член 4 од повелбата и особено, дали тој преглед мора да биде сеопфатен или напротив, ограничен на случаи на манифестација на несоодветност во тие услови на притвор“;
- второ, Вишиот регионален суд на Хамбург го прашаа СПЕУ дали Правото на ЕУ предвидува „минимални барања за просторот по затвореник во затворска ќелија“ и ако е така, кои се „правилата за пресметување на тој простор“;
- трето, прашањата упатени до судот во Луксембург имаа за цел да разјаснат „дали постоењето на законодавни и структурни мерки во врска со подобрувањето на прегледот на условите за притвор во државата-членка издавач мора да се земат предвид за таа цел на проценка“;
- четврто, Вишиот регионален суд на Хамбург праша дали негативната оценка за условите во затворот „може да се мери во однос на размислувањата поврзани со ефикасноста на судската соработка во кривични работи и со принципот на взаемна доверба и признавање.“⁷

4. ПРЕСУДАТА НА СПЕУ

Пред да се впушти во суштината на поставените прашања, СПЕУ на почетокот, како повеќе пати во својата пракса, повтори дека принципите на меѓусебна доверба и взаемно признавање се „камен темелник на судската соработка во кривични предмети“, вклучувајќи го и системот на предавање воспоставен според РОЕНА; дека тие го обврзуваат судскиот орган на државата-членка извршител да „претпостави дека се почитуваат основните права“ во државата-членка издавач; и дека соодветно, првата држава-членка „не може да провери дали втората држава-членка всушност, во конкретен случај, ги почитувала основните права гарантирани од Европската Унија.“⁸

Понатаму, судот потсети дека „може да се стават ограничувања на принципите на взаемна доверба и взаемно признавање во „исклучителни околности“, вклучително и „кога предавањето може да резултира засегнатото лице да биде подложено на нехуман или понижувачки третман во рамките на значењето од член 4 од Повелбата на ЕУ. Со тоа, СПЕУ појасни дека секогаш кога „судскиот орган на државата-членка извршител поседува информации што покажуваат дека постои реален ризик од нехуман и понижувачки третман на лица лишени од слобода во државата-членка издавач, тој судски орган е должен да го процени постоењето на тој ризик кога треба да ја донесе одлуката за предавање.“⁹

⁷ *Dumitru-Tudor Dorobantu*, paragraphs 41-44.

⁸ *Ibid*, paragraphs 45-48.

⁹ *Ibid*, paragraphs 49-52.

Во своето барање за прелиминарна пресуда, германскиот суд барал објаснување за минималните стандарди за условите за притвор во согласност со Повелбата на ЕУ и за толкувањето на концептот на „реален ризик“ од нехуман или понижувачки третман употребен од СПЕУ во случајот *Aranyosi and Căldăraru*. Судот започна со вообичаен преглед и реафирмација на системот за основни права на ЕУ. Го нагласи значењето на взаемната доверба и взаемното признавање во областа на правда и внатрешните работи на ЕУ и додаде дека за исклучителни околности може да бара да се стават ограничувања на овие принципи, особено по донесувањето на пресудата во случајот *Aranyosi and Căldăraru*, но само врз основа на прецизни информации. Сепак, за овие прашања, СПЕУ наиде на тешкотија. Вишиот регионален суд на Хамбург барал насоки за тоа како да се проценат условите за притвор во однос на личниот простор што му е на располагање на секој поединец лишен од слобода, но проблемот произлезе поради тоа што правото на ЕУ не содржи правила по ова прашање.

СПЕУ во отсуство на минимални стандарди во правото на ЕУ и судската пракса во Европскиот суд за човекови права во врска со член 3 од Конвенцијата, се повика на членот 52, став 3 од Повелбата за основните права на ЕУ:

„Прво, во однос на прашањето на упатувачкиот суд во врска со интензитетот и обемот на надзорот што го спроведува судскиот орган на извршување во однос на условите за лишување од слобода во држава-членка издавач во врска со членот 1, став 3 од Рамковната одлука 2002/584 во врска со членот 4 од Повелбата, треба да се потсети дека, во согласност со првата реченица од членот 52, став 3 од Повелбата, имајќи предвид дека правото предвидено во членот 4 од таа Повелба одговара на правото загарантирано со членот 3, неговото значење и обем треба да бидат исти со оние доделени со таа конвенција. Покрај тоа, Објаснувачките белешки за Повелбата појаснуваат, во однос на член 52 став 3, дека значењето и обемот на правата загарантирани со ЕКЧП се определуваат не само од текстот на таа Конвенција, туку и од судската пракса на Европскиот суд за човекови права и на Судот на правдата на Европската Унија.“¹⁰

Осврнувајќи се на првиот екстремитет на прашањата упатени од страна на Вишиот регионален суд на Хамбург, СПЕУ изјави дека процената што ја бара во „исклучителни околности“ според правото на ЕУ до судскиот орган на извршување за да утврди дали извршувањето на ЕНА заради нехумани услови на притвор во државата-членка издавач е оправдано и е двојно поголема.

Прво, кога ќе се соочи со веродостојни информации за тешките услови на притвор во државата-членка издавач, судскиот орган на извршување „мора“ да изврши „целосна проценка на релевантните физички услови на притвор“, кои не можат да бидат ограничени „само на очигледна несоодветност.“ Второ, судскиот орган на извршување „мора специфично и прецизно да утврди дали, во околностите на одреден случај, постои реален ризик тоа лице да биде подложено на нехумано или понижувачко постапување во државата-членка издавач.“¹¹ Таквата проценка, според зборовите на СПЕУ „не може да се однесува на општите услови на притвор во сите затвори во државата-членка издавач во која може да биде притворено засегащото лице“, бидејќи тоа би било „јасно прекумерно“, па дури и „невозможно е да се исполни...“, но ќе треба да се фокусира само на конкретниот затвор во кој ќе биде притворено засегащото лице.¹² Во вакви околности, СПЕУ наиде на одредени проблеми, бидејќи од самото негово расудување, се отвораат дополнителни прашања. Како треба судскиот орган на извршување да го утврди специфичниот затвор во кој ќе биде притворено засегащото лице кое се бара согласно издаден ЕНА по неговото предавање?

За таа цел, судот прецизира дека, со цел да се заштити ефикасноста на системот на ЕНА, судскиот орган на извршување треба да ги земе предвид временските ограничувања утврдени со член 17 од РОЕНА за усвојување на конечна одлука за извршување на ЕНА. Затоа, треба да се утврди дали навистина постои реален ризик во затворите во кои може да се задржи поединецот, а не општа проценка за сите затвори во државата-членка издавач. Според СПЕУ, судскиот орган на извршување мора да побара од судскиот орган на државата-членка издавач „да бидат обезбедени, како прашање од итност сите потребни дополнителни информации за условите во кои всушност се планира засегащото лице да биде задржано во таа држава-членка“. Откако ќе бидат добиени таквите информации, судскиот орган на извршување ќе треба само да ги проценат условите на притвор во конкретната установа.¹³ Ова е во согласност со принципот на взаемна доверба, кој бара од судскиот орган на извршување да се „потпре“ на информациите и гаранциите дадени од државата-членка издавач “барем во отсуство на какви било специфични индикации дека условите

¹⁰ Ibid, paragraphs 56-58.

¹¹ Ibid, paragraphs 61-62.

¹² Ibid, paragraphs 63-64.

¹³ Ibid, paragraphs 66-67.

за лишување од слобода во одреден затвор се спротивни на членот 4 од Повелбата на ЕУ.¹⁴

Се забележува дека судот бил внимателен во појаснувањето дека обврската на судскиот орган на извршување да се потпре на информациите и гаранциите дадени од државата-членка издавач, наоѓа ограничување во „исклучителни околности“, и дека, без оглед на гаранциите, „врз основа на прецизни информации, судскиот орган на извршување може да утврди, и покрај гаранцијата ... , постои реален ризик засегнатото лице да биде подложено на нечовечки или понижувачки третман, во смисла на член 4 од Повелбата, поради условите на притвор на тоа лице во државата-членка издавач“ и поради го одбива извршувањето на ЕНА.¹⁵

Потребата да се даде образложение за информациите и гаранциите од страна на државата-членка издавач дополнително ја отвора дискусијата меѓу принципите на взаемна доверба и взаемно признавање, од една страна, и потребата да се гарантира постапката на предавање во согласност со човековите права според механизмот на ЕНА, од друга страна.

Со оваа пресуда, но и врз основа на пресудата *Aranyosi and Căldăraru*, СПЕУ дополнително ја разјасни должноста на судскиот орган на извршување да бара информации и гаранции од државата-членка издавач, но во исто време ја отвори вратата за нови прашања во врска со границите на кои треба да им се верува на овие информации и гаранции. Ова не е проблем сам по себе, бидејќи Правото на ЕУ се развивало и продолжува да се развива благодарение на попрецизните прелиминарни пресуди на СПЕУ. Сепак, фактот дека, за решавање на прашањето за гаранциите, СПЕУ постојано се повикува на принципите на заемна доверба и заемно признавање и нивните исклучоци, што предизвикува сомнеж дали принципите утврдени во Правото на ЕУ кои се однесуваат на извршувањето, но и одбивањето на ЕНА, се самодоволни или се само празни формули што треба да се повторуваат додека националните власти одлучуваат за случаи врз други основи. Исто така, треба да се наведе дека СПЕУ ја има обврската да бара информации и гаранции само од судските органи на извршување, без да наведува дека властите на државата-членка издавач се под симетрична обврска да ги обезбедува бараните информации. Во отсуство на јасен став од страна на СПЕУ, оваа пресуда може да се толкува како можност дека доколку информациите не се бараат „по итна постапка“ или барем во рокот утврден во член 17 од РОЕНА, судскиот орган на извршување може да изврши своја проценка врз основа на достапните информации и да го одбие извршувањето на ЕНА.

Во однос на вториот дел од прашањата упатени од Вишиот регионален суд на Хамбург, особено во врска со постоењето на „минималните просторни услови во однос на личниот простор за притворените“, СПЕУ имал полесна задача. СПЕУ одлучи да го разгледа само случајот со просториите наменети за повеќе лица, поради фактот што засегнатото лице, доколку биде предадено на романските власти, ќе биде задржано во просторија со повеќе притвореници. Леснотијата во одговорот на ова прашање произлегува од самата јуриспруденција на ЕСЧП, посебно од пресудата во случајот *Muršić v. Croatia*, во која Судот во Стразбур утврди постоење на повреда на членот 3 од ЕКЧП кога „личниот простор што му е на располагање на притвореникот е под 3м² во сместување за повеќе лица.“¹⁶

Повикувајќи се на судската пракса на ЕСЧП, но следејќи ја и својата пракса во случајот *Generalstaatsanwaltschaft*, СПЕУ појасни дека оваа „силна претпоставка“ за повреда на член 3 од ЕКЧП, може да се побие само ако (а) намалувањето на потребниот минимален личен простор од 3м² е краткотрајно, повремено и незначително; (б) ваквите намалувања се придружени со доволна слобода на движење надвор од ќелијата и соодветни активности надвор од ќелијата и (в) општите услови за задржување во објектот се соодветни и нема други отежнувачки аспекти на условите за притвор на засегнатото лице.¹⁷

Поради отсуство на минимални стандарди во врска со личниот простор на секој притворен според Правото на ЕУ, судот се потпре на толкувањето на членот 3 од ЕКЧП од страна на ЕСЧП. Ова е оправдано од страна на Судот бидејќи членот 4 од Повелбата одговара, во суштина, на значењето и обемот даден на членот 3 од ЕКЧП. Дополнително, судиите ја искористија можноста да дадат „детални правила за пресметување , со цел да се процени дали постои реален ризик засегнатото лице да биде подложено на нехуман или понижувачки третман, во смисла на член 4 од Повелбата – за минималниот простор што мора да му биде достапен на притвореник во ќелија за повеќе лица што содржи мебел и санитарна инфраструктура. Исто така, потребно е ... во отсуство на минимални стандарди ... според Правото на ЕУ, да се земат предвид критериумите утврдени од ЕСПЧ во поглед на членот 3 од ЕКЧП, Судот смета дека иако, „при пресметување на

¹⁴ Ibid, paragraph 68.

¹⁵ Ibid, paragraph 69.

¹⁶ Ibid, paragraphs 71-72.

¹⁷ Ibid, paragraph 73.

расположливата површина во таква ќелија, просторот што го заземаат санитарни јазли не треба да се земе предвид, пресметката треба да вклучува простор зафатен со мебел, иако притворениците се уште мора да имаат можност да се движат нормално во ќелијата.¹⁸

Во продолжение, СПЕУ спроведе анализа на потребниот минимален простор, повторно засновано на судската пракса на ЕСЧП,¹⁹ но во овој случај делумно повикувајќи се и на сопствената пракса во случајот *Generalstaatsanwaltschaft* за условите за притвор во Унгарија²⁰ и заклучи дека:

„Засегнатото лице требало, откако ќе се предаде, да биде притворено во затворски режим што ќе му овозможи да ужива значителна слобода на движење и исто така, да работи, што би го ограничило времето поминато во ќелија со повеќе лица и му препушти на судот да ги провери тие информации и да процени какви било други релевантни околности за целите на анализата што треба да се изврши во согласност со наводите.“²¹

Интересно е тоа што судот, повикувајќи се на случајот *Melloni*,²² повторува дека лицето задржано врз основа на ЕНА е предмет на усогласеност со минималните стандарди на условите за притвор што произлегуваат од член 4 од Повелбата и член 3 од ЕКЧП, а не со оние што произлегуваат од националното право на државата-членка извршител, во спротивно, принципите на заемна доверба и признавање ќе бидат поткопани.²³

Во однос на третиот дел од прашањата, иако биле сметани за „важен фактор“ законските или организациски подобрувања, СПЕУ наведе дека „усвојувањето мерки во државата-членка издавач, како што е воспоставување систем на народен правобранител или судови за извршување на казните насочени кон зајакнување на следење на условите за притвор во таа држава-членка ... не е само по себе доволно да го спречи ризикот бараното лице да биде подложно, по неговото предавање, на третман што е некомпатибилен со член 4 од Повелбата“ и соодветно, не ја исклучува потребата, судскиот орган на извршување да ја изврши двојната проценка.²⁴

Крајно, но не помалку важно, СПЕУ дојде до клучното прашање во врска со постоењето на други фактори што треба да се мерат во однос на можноста да се одбие извршувањето на ЕНА заради тешките услови на притвор на кои ќе биде подложено бараното лице по предавањето; тоа се однесува на „ризикот од неказнивост“ доколку судскиот орган на извршување одлучи на крајот да го одбие извршувањето на ЕНА.

И во однос на ова прашање, СПЕУ се повика на судската пракса на ЕСЧП, поконкретно на случајот *Ромео Кастањо против Белгија*, каде е утврдено дека „судот на договорна страна на ЕКЧП не може да го одбие извршувањето на ЕНА со образложение дека засегнатото лице било изложено на ризик да биде подложено во државата-членка издавач, на услови за притвор со нехуман или понижувачки третман, доколку тој суд претходно не извршил ажурирано и детално испитување на ситуацијата како што како што беше во моментот на својата одлука и не се обиде да ги идентификува структурните недостатоци во однос на условите за притвор и ризик што е реален и специфичен за поединецот, од повреда на членот 3 од ЕКЧП во таа држава.“²⁵

Поради тоа, а во корелација со членот 3 од ЕКЧП, во конкретниов случај, Големиот совет на СПЕУ истакна дека „членот 4 од Повелбата е апсолутен“ и заклучи дека: „наодите од страна на судскиот орган на извршување, дека постојат значителни основи да се верува дека, следејќи го предавањето на државата-членка издавач на лицето засегнато со ЕНА, тоа лице ќе претрпи реален ризик да биде подложено на такво постапување, поради условите на притвор што владеат во затворот во кој всушност се планира тој да биде притворен, не може да се мери, заради одлучување за тоа предавање, наспроти размислувањата во врска со ефикасноста на судската соработка во кривичните предмети и принципите на заемна доверба и признавање.“²⁶

¹⁸ Ibid, paragraphs 75-77.

¹⁹ *Muršić v. Croatia*, Ibid.

²⁰ Judgment of the Court of Justice of the European Union (2018). *ML. Request for a preliminary ruling from the Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen*. Case C-220/18. ECLI:EU:C:2018:589.

²¹ *Dumitru-Tudor Dorobantu*, paragraph 78.

²² Judgment of the Court of Justice of the European Union (2013). *Stefano Melloni v Ministerio Fiscal. Request for a preliminary ruling from the Tribunal Constitucional (Spain)*. Case C-399/11. ECLI:EU:C:2013:107

²³ *Dumitru-Tudor Dorobantu*, paragraph 79.

²⁴ Ibid, paragraphs 80-81.

²⁵ Ibid, paragraph 57.

²⁶ Ibid, paragraphs 82-84.

ЗАКЛУЧОК

Од конкретниот случај се забележува дека, по Договорот од Лисабон, СПЕУ продолжува, иако поретко, да се повикува на ЕКЧП и судската пракса на ЕСЧП. По мислењето 2/13 на СПЕУ. Ќе треба некое време да помине за да се утврди дали пристапот користен во случајот *Dorobantu* ќе биде применлив и дали Судот ќе се потпира на овој метод се до официјалното пристапување кон ЕКЧП. Во секој случај, пресудата во конкретниот случај, исто така, ја нагласува важноста и значењето на дијалогот меѓу Стразбур и Луксембург. Случајот *Dorobantu* е, исто така, важен во односот помеѓу меѓународното право и Правото на ЕУ и применливоста на нормите на меѓународното право во рамките на правниот поредок на ЕУ.

Сепак, иронијата произлегува од Мислењето 2/13 на СПЕУ во кое судот смета дека е проблематично што државите-членки на ЕУ можат меѓусебно да поднесуваат тужби пред Судот во Стразбур за повреда на ЕКЧП, додека Правото на ЕУ, од друга страна, наложува меѓусебно да се потпираат на принципот на заемна доверба. Сега, во конкретниот случај во врска со ЕНА, СПЕУ се потпира на судската пракса на ЕСЧП за да се потенцира постоењето на исклучителни околности под кои државите-членки се бара да отстапат од принципот на заемна доверба.

По пресудата во случајот *Aranyosi and Căldăraru*, во која судот дозволи ограничување на принципите на заемна доверба и признавање кога постои реален ризик од нечовечко и понижувачко постапување, беа покренати неколку прашања во врска со толкувањето на членот 4 од Повелбата и РОЕНА. Како резултат, СПЕУ дополнително ги разјасни принципите идентификувани во случајот *Aranyosi and Căldăraru*, особено во контекст на детална и индивидуална проценка на ризикот.

Меѓутоа, поради фактот што прашањата во случајот *Dorobantu* беа концентрирани на минималните стандарди на условите за притвор, во конкретниот случај СПЕУ направи понатамошен чекор кон подетално објаснување за тоа кои фактори се важни за оваа проценка. Особено, прашањето за личен простор и како да се пресмета (санитарни јазли, мебел), каде што Судот повторно се усогласи со ЕСЧП, за да се надмине недостатокот на минимални стандарди во однос на толкувањето на членот 4 од Повелбата. Како заклучок, судот во иднина треба да разгледа повеќе аспекти на условите за притвор и нивната важност за целите на проценка на ризикот од нехуман или понижувачки третман. Од упатените прашања се појавува дека тие се попрецизни и насочени кон специфични услови на притвор. Оттука, ќе биде интересно да се набљудува дали судот ќе продолжи да ја користи судската пракса на ЕСЧП во врска со ова прашање како одговор.

„Ризикот од неказниост“ е само уште еден заклучок на принципите на заемна доверба и взаемно признавање. Конкретниот случај се решава околу еден од исклучоците на овие принципи; имено исклучок што се однесува на случаи кога постојат значителни основи да се верува дека, по предавањето на државата-членка издавач, засегнатото лице би претрпело реален ризик да биде подложено на нехуман и понижувачки третман, како резултат на условите на притвор што преовладуваат во затворот во кој треба да биде задржан. Следува, дека размислувањата што се однесуваат на принципот на заемна доверба не можат да се најдат во овој исклучителен преглед.

Иако пресудата се потпира на судската пракса на ЕКЧП, исто така ја зема предвид и специфичната карактеристика на Правото на ЕУ и РОЕНА. Случајот е комплексен и поради тоа, СПЕУ не може едноставно да го реплицира образложението на ЕСЧП, како прашање на два суда, туку да развие оригинални решенија за да се држат во принципите што стојат во основата на РОЕНА, а истовремено да се обезбеди и почитување за основните права гарантирани на ниво на ЕУ и ЕКЧП.

Користена литература

- [1] Judgment of the Court of Justice of the European Union (2013). *Stefano Melloni v Ministerio Fiscal. Request for a preliminary ruling from the Tribunal Constitucional (Spain)*. Case C-399/11. ECLI:EU:C:2013:107;
- [2] Judgment of the Court of Justice of the European Union (2018). *ML. Request for a preliminary ruling from the Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen*. Case C-220/18. ECLI:EU:C:2018:589;
- [3] Judgment of the Court of Justice of the European Union (2019). *Dumitru-Tudor Dorobantu. Request for a preliminary ruling from the Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg*. Case C-128/18. ECLI:EU:C:2019:857;
- [4] Judgment of the European Court of Human Rights. (2016). *Muršić v. Croatia*. Application no. 7334/13, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167483>;

- [5] Јосифовиќ И. (2019). *Европскиот налог за апсење и заштитата на фундаменталните права: познатата пресуда во случајот Aranyosi and Căldăraru*, Шеста меѓународна научна конференција „Општествени промени во глобалниот свет“, Зборник на трудови, Универзитет Гоце Делчев – Штип, Правен факултет;
- [6] Јосифовиќ И. (2020). *Правда и внатрешни работи на Европската унија*, Универзитет Гоце Делчев, Штип.